

НАБЛИЖАЄТЬСЯ РРО-РЕВОЛЮЦІЯ!

У Верховній Раді зареєстровано два законопроекти, спрямовані на детінізацію готівкових розрахунків:

- автори законопроекту № 1053 (зареєстрований 28.09.19 р.) пропонують унести ряд істотних змін до Закону від 06.07.95 р. № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265); **альтернативний законопроект № 1053-1**, зареєстрований 06.09.19 р. (за змістом – доопрацьований законопроект № 1053) – 10.09.19 р. **прийнятий за основу і готується до другого читання;**
- автори законопроекту № 1073 вважають за потрібне внести зміни до Податкового кодексу (далі – ПК). Цей законопроект 10.09.19 р. також прийнято за основу та готується до другого читання.

У чому актуальність даної законодавчої ініціативи?

Необхідність змін у даній сфері назріла давно: підприємства та підприємці на загальній системі оподаткування за фактом поставлені в нерівні ринкові умови в порівнянні з підприємцями – платниками єдиного податку (далі – ЄП). Адже відсутність реального контролю над торговельними оборотами таких підприємців дозволяє їм пропускати через РРО суму виручки в розмірі доходу, допустимого для їхньої групи єдинників, а понадлімітні доходи – попросту не відображати в Книзі обліку доходів (доходів або витрат). Так багато років працює на практиці мінімізація оподаткування у сфері роздрібно-ї торгівлі. Водночас торговці-загальносистемники, які не використовують для оптимізації податків у роздробі «дружніх» підприємців-єдинників, змушені відображати й обкладати відповідними податками весь отриманий дохід. Іншими словами, приховувати виручку їм складніше. Якщо крім сказаного врахувати також стійку тенденцію до скорочення штату контролерів (у результаті перманентної реформи податкових органів), то підприємців-єдинників, що торгують у роздріб і через Інтернет, просто нікому перевіряти.

Усі ці негативні моменти стійко вкоренилися в практиці ведення бізнесу в Україні. Періодично в законотворців виникають думки про зміну правил гри. У результаті раз у раз з'являються законопроекти, спрямовані на розширення сфери застосування РРО та посилення контролю над доходами єдинників. Законопроекти, як правило, урочисто вносять до ВР і зазвичай пафосно анонсують для широкої громадськості, а потім кладуть у довгий ящик і забувають про них.

Мабуть, не було такого парламенту в Україні – принаймні за останні 10–12 років, – який не брався б за цю наболілу тему. Зокрема, тільки в серпні ми розповідали вам про законопроект від 27.12.18 р. № 9451 (далі – законопроект № 9451) (див. «БАЛАНС», 2019, № 59, с. 10). Цікаво, що 29 серпня цей законопроект був відкликаний, але багато його наробітків благополучно перекочували до законопроектів № 1053, а потім в доопрацьований № 1053-1 і № 1073 (як кажуть, рукописи не горять). Як бачимо, новим парламентом розпочато чергову спробу зняти РРО-«пільги» для окремих категорій платників податків і ввести жорстку відповідальність за порушення у сфері застосування РРО. Тим більше, що грізний Указ Президента від 05.06.95 р. № 436/95 про застосування величезних штрафів за порушення у сфері готівкових розрахунків нарешті став історією (його скасували).

Дуже можливо, скоро нові законопроекти, пройшовши всі стадії обговорення, уточнення, узгодження, стануть реальними законами. Або не стануть – виключати таку ймовірність теж не можна. Проте вже зараз нам варто проаналізувати пропонувані депутатами нововведення у сфері застосування РРО, щоб зорієнтуватися в ключових моментах.

Реєструвати розрахункові операції можна буде через додаток до гаджету

За загальним правилом РРО являє собою якийсь **пристрій** або програмно-технічний комплекс, який реєструє розрахункові операції, заносить їх у довгострокову пам'ять, роздруковує чеки, формує звіти, передає встановлені законом дані контролюючим органам.

Класичний касовий апарат вимагає сервісного обслуговування, налаштування, опломбування. Найбільш популярне заперечення представників малого бізнесу, які противляться установці РРО, – висока вартість касового апарата та сервісного обслуговування. Розроблено **технологічне вирішення цієї проблеми – використання** віртуального (програмного) касового апарата, інакше кажучи, **додатка**

в телефоні, планшеті, комп'ютері, який здатний виконувати всі фіскальні функції РРО, але не вимагає окремого фізичного носія (пристрою). Таким пристроєм буде сам використовуваний гаджет.

Як може бути реалізована ця технологія на практиці?

Для того щоб втілити це рішення в життя, потрібен підготовчий етап.

По-перше, потрібно створити та протестувати програмне забезпечення, що виконує фіскальні функції. Цей процес уже запущено. Нагадаю, що на підставі постанови КМУ від 13.06.18 р. № 472 до кінця 2019 року проходить апробацію експериментальний проект реєстрації та експлуатації новітніх моделей програмних та/або програмно-технічних комплексів, що виконують функції РРО. Мета експерименту – розширити перелік пристроїв, які можуть створювати електронні фіскальні чеки та передавати фіскальні дані в ДПС. Це можуть бути комп'ютери, планшети, смартфони зі спеціальним програмним забезпеченням, зареєстровані в Держреєстрі РРО. Звичайно, це дозволить зменшити затрати бізнесу на придбання та обслуговування РРО. ДПС уже забезпечила функціонування спеціально розробленої для цього інформаційної системи E-Receipt. Для реєстрації кас і касирів у приватній частині Електронного кабінету створено електронний сервіс «Експериментальний проект РРО».

По-друге, слід законодавчо закріпити нову термінологію та прописати механізм роботи такого віртуального касового апарата. Так, у законопроекті № 1053-1 вводиться поняття **програмного реєстратора розрахункових операцій** (далі – ПРРО). ПРРО являє собою програмний, програмно-апаратний або програмно-технічний комплекс у вигляді технологічного рішення, у якому фіскальні функції реалізовано через фіскальний сервер ДПС. Такий ПРРО зберігає дані про розрахункові операції в самій програмі та передає їх для довгострокового зберігання на фіскальний сервер ДПС.

У свою чергу, **фіскальний сервер ДПС** – це програмно-технічний комплекс, через який здійснюється фіскальна функція і який реєструє ПРРО, електронні розрахункові документи та електронні Z-звіти і зберігає дані про розрахункові операції в системі обліку таких даних у ДПС. ПРРО переводиться в фіскальний режим роботи після його реєстрації (із присвоєнням йому фіскального номера та внесенням у реєстр ПРРО) фіскальним сервером ДПС.

Визначення **розрахункової операції** (ст. 3 Закону № 265) підкоригують. Розрахунковою буде вважатися операція в готівковій або безготівковій формі, зокрема із **застосуванням електронних платіжних засобів** (ЕПЗ). Зараз – із застосуванням платіжних карток. Очевидно, що ЕПЗ – більш широке поняття. Так, у п. 1.14 ст. 1 Закону від 05.04.01 р. № 2346-III «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» установлено, що електронним платіжним засобом є платіжний інструмент, який надає його власнику можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні власникові кошти та ініціювати їх переказ.

Платіжний інструмент – це засіб певної форми на паперовому, електронному або іншому носії інформації, який використовується **для ініціювання переказів**. До платіжних інструментів відносяться **документи на переказ та електронні платіжні засоби** (п. 1.31 Закону № 2346). Зокрема, до ЕПЗ відносяться платіжні картки.

Змінилося й визначення **розрахункового документа**, що цілком логічно. Ним буде вважатися документ установленої форми та змісту, що підтверджує факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів, торгівлі валютними цінностями у готівковій формі, який створено в паперовій або електронній формі (зараз – тільки роздрукований документ) – ст. 2 Закону № 265, законопроект № 1053-1).

Майте на увазі! Електронні розрахункові документи (чеки) повинні мати всі обов'язкові реквізити звичайних фіскальних чеків. От чому квитанція терміналу або квитанція про оплату через Інтернет, як і раніше, не може замінити розрахунковий документ.

Яким чином покупець отримає у своє розпорядження електронний чек?

Продавець зобов'язаний буде надіслати покупцеві в разі придбання товару (послуги) електронний розрахунковий документ установленої форми та змісту на повну суму проведеної операції – на

наданий покупцем номер телефону або на електронну пошту (ст. 3 Закону № 265, законопроект № 1053-1).

Також покупець може **зчитати з дисплея РРО або з дисплея пристрою, на якому встановлено ПРРО** (тобто з екрана комп'ютера, планшета, смартфона) **QR-код**, у якому «зашиті» дані електронного чека. Погодьтеся, зараз це вже не здається екзотикою. Наприклад, QR-коди є на електронних проїзних залізничних документах, і провідники зчитують сканером дані з роздрукованих квитків або прямо з екранів смартфонів пасажирів. Додатки для зчитування QR-кодів (так звані сканери QR-кодів) смартфонами для операційних систем Android, iOS – доступні, інтуїтивно зрозумілі та безплатні. Звичайно, зараз не всі власники смартфонів морально й технічно готові на практиці застосувати такий спосіб ідентифікації касового чека. І, визнаємо чесно, не в усіх є смартфони. З одного боку, це не аргумент для відмови від передової технології. Поступово люди навчаються й підтягнуться. З іншого боку, яка альтернатива для неоснащеного технічно покупця? Поки що проглядається тільки наявність у продавця класичного РРО.

Крім того, створення електронного розрахункового документа вирішує проблему передачі чека покупцеві при розрахунках за все «нематеріальне», коли місце здійснення розрахунків не визначене. Адже проданий товар треба передавати з рук у руки (а до товару й чек нескладно додати), на відміну від, наприклад, послуг, надаваних через Інтернет. Таким чином, передавати покупцеві чек, застосовуючи ПРРО, можна в будь-якій ситуації, без прив'язки до наявності фізичного місця здійснення розрахунків.

На тлі всього цього позитиву не можна не згадати про горезвісну ложку дьогтю. У продавця, який застосовує ПРРО, **може «заключити» додаток, відключитися Інтернет, зникнути зв'язок із фіскальним сервером...** Законотворці, розуміючи це, спробували прописати алгоритм дій продавця в подібній ситуації (ст. 3 Закону № 265, законопроект № 1053-1). Насамперед продавець повинен протягом дня, в якому виявлено збій системи, методами електронного зв'язку (очевидно, через Електронний кабінет платника податків) повідомити про це контролерів.

Однак якщо зник Інтернет, то це, може, і вдасться зробити. Тобто, потрібно мати якийсь підстрахувальний безперебійний канал електронної комунікації! На думку автора, даний тонкий момент у взаємовідносинах продавця та податківців вимагає більш ретельного опрацювання на рівні підзаконного документа.

Ширше коло: осіб, зобов'язаних застосовувати РРО, стане більше!

Згідно зі змінами до **ст. 9 Закону № 265** (законопроект № 1053-1) РРО та розрахункові книжки **не будуть застосовуватися**, як і зараз, при торгівлі продукцією власного виробництва. Але перелік тих, на кого ця норма не поширюється, доповнено. Так, РРО (ПРРО) зобов'язані будуть застосовувати виробники ювелірних і побутових виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного походження та напівдорогоцінного каміння (п. 1 ст. 9) (відповідні визначення наведено в ст. 1 Закону від 18.11.97 р. № 637/97-ВР), а також фізособи, що торгують товарами, що були у вжитку (п. 9 ст. 9).

Крім того, **заборонять** приймати готівку для подальшого переказу **із застосуванням ПТКС, не переведених у фіскальний режим** (п. 2 ст. 9).

Як і раніше, **можуть не застосовувати РРО** фізособи-єдинники, що підпадають під критерії, установлені ПК (п. 6 ст. 9).

Тепер заглянемо до **законопроекту № 1073**, що вносить зміни до ПК. РРО зможуть **не застосовувати тільки платники ЄП першої групи** (нова редакція п. 296.10 ПК).

Тимчасово, з 1 січня по 31 грудня 2020 року, РРО (ПРРО) можуть не застосовувати фізособи – єдинники другої – четвертої груп, обсяг доходу яких за календарний рік не перевищує 1 млн грн, **крім єдинників, які продають:** товари (надають послуги) через Інтернет; технічно складні побутові прилади, що потребують гарантійного ремонту; лікарські засоби, вироби медичного призначення, а також надають платні послуги у сфері охорони здоров'я; ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного походження та напівдорого-

цінного каміння; товари, що були у вжитку; деталі та пристосування для автотранспортних засобів, відповідно до переліку, встановленого Кабміном,

а також ведуть діяльність:

- із забезпечення стравами та напоями, у тому числі діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування, постачання готових страв, обслуговування напоями, діяльність у сфері громадського харчування. Виняток – продаж молока, води, квасу, живої риби з автоцистерн та інших товарів, перелічених у п. 11 ст. 9 Закону № 265;
- турагентств, туроператорів, інших послуг бронювання та пов'язану із цим діяльність;
- готелів і подібних засобів тимчасового розміщення.

Кожна закупівля може бути контрольною!

Безумовною новацією є підключення всіх небайдужих покупців до процесу контролю над продавцями. За задумом розроблювачів законопроекту будь-яка купівля може стати контрольною. Якщо покупець не отримав чек, тобто виявив порушення в продавця, і повідомив про це до ДПС за встановленою формою, то він буде нагороджений. Щоб зацікавити людей, вводиться так званий кешбек, якийсь грошовий бонус, прив'язаний до суми штрафу, покладеного на недбайливого продавця. Зауважу, що ця ідея вже була реалізована у відкликаному законопроекті № 9451.

У чому суть цієї законодавчої ініціативи?

Згідно з оновленою редакцією ст. 17 Закону № 265 (законопроект № 1053-1) на продавця буде накладатися штраф у розмірі **150 %** (у законопроекті № 9451 **було 200 %**) вартості проданих із порушенням товарів (робіт, послуг) (далі – товари), але не менше 50 НМДГ (850 грн) за перше (протягом календарного року) порушення на окремому господарському об'єкті суб'єкта господарювання, таке як:

- проведення розрахункової операції через РРО або ПРРО на неповну суму купівлі;
- не проведення розрахункової операції через РРО або ПРРО;
- невідповідність на місці проведення розрахунків суми готівки за X-звітом фактичній сумі готівки більш ніж на 10 % МЗП, встановленої на 1 січня податкового (звітного) року, а у випадку застосування розрахункової книжки – загальній сумі продажу за розрахунковими квитанціями;
- не видача (у паперовому вигляді або в електронній формі) відповідного розрахункового документа або проведення розрахункової операції без використання розрахункової книжки. Очевидно, до видачі розрахункового документа у випадку застосування ПРРО можна віднести його відображення на дисплеї ПРРО у вигляді QR-коду або формування електронного розрахункового документа в момент передачі товару (послуги).

За кожне наступне порушення штраф становитиме **250 %** вартості проданих із порушенням товарів, але не менше 100 НМДГ (1 700 грн) (у законопроекті № 9451 **було 500 %**).

Відчуйте різницю! Діюча редакція Закону № 265 передбачає за перше порушення символічний штраф – 1 грн, а за кожне наступне порушення – штраф у розмірі 100 % вартості проданих із порушенням товарів. Тож посилення покарання, як кажуть, у наявності...

От ще про санкції за РРО-порушення:

- за нероздрукування (нестворення в електронному вигляді) контрольної стрічки штраф становитиме 50 НМДГ (850 грн) (а зараз штраф – 10 НМДГ, тобто 170 грн);
- за проведення розрахункових операцій через РРО або ПРРО без використання режиму попереднього програмування назви кожного товару (послуги), із зазначенням коду товарної підкатегорії за УКТЗЕД для підакцизних товарів, ціни товару (послуги) та обліку їх кількості – штраф 50 НМДГ (850 грн), а зараз – 5 НМДГ, тобто 85 грн;
- за порушення при проведенні розрахунків через касу підприємства (коли це дозволено Законом № 265) – штраф 20 НМДГ (340 грн) проти нинішніх 10 НМДГ (170 грн);
- за внесення змін до конструкції або програмного забезпечення РРО (ПРРО) – штраф 500 НМДГ – 8 500 грн (а зараз 100 НМДГ, що становить 1 700 грн);

- за неподання до ДПС звітності, пов'язаної із застосуванням РРО – штраф 50 НМДГ (850 грн) проти нинішніх 10 НМДГ (170 грн).

Як бачите, усе досить жорстко.

А в чому тут вигода пильного покупця?

У ПК вводиться поняття «**компенсація частини сум штрафних санкцій**» (пп. 14.1.279 ПК, законопроект № 1073). Ця **компенсація перераховується споживачеві (покупцеві) за рахунок штрафних санкцій**, застосованих ДПС **за результатами перевірки продавця** за зверненням або **скаргою покупця** про порушення платником податків порядку проведення розрахункових операцій. Сума компенсації становить **100 %** вартості проданих товарів за ціною понад 100 грн у рамках однієї розрахункової операції (п. 113.4 ПК, ст. 25 Закону № 265, законопроект № 1053-1, законопроект № 1073).

Для того щоб отримати компенсацію, покупцеві доведеться: скласти скаргу на торговця, у якій указати свої дані, включаючи адресу проживання та реєстраційний номер облікової картки платника податків, номер телефону, дату купівлі, перелік товарів, адресу магазину або місце купівлі. У випадку купівлі товарів через Інтернет – указати інтернет-сайт, де було зроблено замовлення або наведено інформацію про товар та продавця. Також треба навести перелік отриманих від продавця документів, подавши інші докази замовлення, оплати й отримання товару, а також указати свій розрахунковий рахунок, на який може бути зарахована компенсація (якщо за заявою буде прийняте позитивне рішення). До скарги обов'язково додаються копії документів (електронні або відскановані з паперових документів), отриманих разом із товаром. Контролюючий орган, у свою чергу, направляє потенційному порушникові письмовий запит у зв'язку з отриманою від покупця скаргою – для підтвердження або спростування факту порушення (п. 73.3 ПК, законопроект № 1073).

До уваги покупців! Отримати гроші споживач зможе, тільки якщо виконано такі умови:

- в обігу споживача зазначено його розрахунковий рахунок і банк, а до скарги додано копії всіх перелічених у ній документів (ст. 16 Закону № 265, законопроект № 1053-1);
- суму штрафу зараховано в повному обсязі до держбюджету (п. 43.5 ПК, законопроект № 1073).

Якщо ж факт порушення, викладений у скарзі, не підтвердиться або продавець оспорить накладений на нього штраф у суді (а в реальності ця процедура може розтягтися на роки), то споживач в остаточному підсумку може нічого не отримати.

Однак якщо продавець визнав порушення і у встановлений строк сплатив штраф до бюджету, то отримана покупцем **сума компенсації не включається до його загального оподаткованого доходу** (п. 165.1 ПК планують доповнити пп. 165.1.60).

Законопроект № 1053-1 вносить зміни до Закону від 19.12.95 р № 481/95-ВР. Місцем торгівлі буде вважатися місце реалізації товарів, обладнане не тільки звичайним РРО, а й ПРРО. А в заяві на видачу ліцензії на роздрібну торгівлю алкогольними напоями або паливом наводиться перелік не тільки РРО, а й ПРРО, і їх фіскальні номери.

Згідно зі змінами, що вносяться до Закону від 12.05.91 р. № 1023-XI, термін «розрахунковий документ» застосовується в цьому Законі у значенні, наведеному в Законі № 265. Це зроблено для того, щоб із метою захисту прав споживача не мало значення, який чек видається (надається) покупцеві – звичайний (паперовий) чи електронний: вони мають однаковий статус. І обов'язок продавця надавати покупцеві чек поширюється також на електронні чеки.

***

На закінчення зазначу, що якщо Верховна Рада схвалить законопроекти **№ 1053-1** і **№ 1073**, то закони, що вносять зміни до ПК і Закону № 265, набудуть чинності тільки **через 6 місяців після дати їх опублікування**. Так що, очевидно, дані зміни не запрацюють безпосередньо з 1 січня 2020 року. А значить, у бізнесу буде більше часу для підготовки до нових умов роботи.

Ольга ЦЕЛУЙКО, шеф-редактор